

1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

РОЖНОВА ГАННА ПАВЛІВНА

УДК 378:070.42](477) “195/2018”

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор соціологічних наук, професор
Романенко Юрій Вікторович,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
професор кафедри міжнародних
медіакомунікацій та комунікативних
технологій.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Дяченко Марія Дмитрівна, Класичний
приватний університет, професор
кафедри журналістики, реклами і
соціальних комунікацій,
(м. Запоріжжя);
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент
Вернигора Ніна Миколаївна,
Київський університет імені Бориса
Грінченка,
доцент кафедри видавничої справи.

Захист відбудеться «28» травня 2019 р. о 13. 00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті http://zu.edu.ua/avto_ped.html та в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40.

Автореферат розісланий 27 квітня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства вимагає пошуку нових ідей та використання історико-педагогічного досвіду підготовки журналістів в Україні як важливої складової вітчизняного освітнього простору, що надає можливість засвоєння знань, формування вмінь, розвиток особистісних якостей, необхідних для здійснення професійної діяльності в засобах масової інформації.

У законах України «Про інформацію», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», Кодексі професійної етики українського журналіста наголошується на необхідності реалізації принципів відкритості, повноти, достовірності, доступності, свободи обміну інформацією, дотримання вимог щодо організації діяльності друкованих засобів масової інформації, визначенні основних морально-етичних орієнтирів, яких журналіст має дотримуватися при виконанні своїх професійних обов'язків.

За умов кардинальної переоцінки досліджуваного феномену за радянських часів, який відзначався консерватизмом, усталеністю змісту, форм і методів навчання, єдиною ідеологічною спрямованістю, важливого значення набуває врахування новітнього історико-педагогічного досвіду в умовах сучасних політичних, ідеологічних та освітніх трансформацій. Новий статус української журналістики, ідейне, політичне протистояння, багатопартійність суспільно-політичної системи, зростаючі вимоги до якості професійної освіти спонукають заклади вищої освіти, що готують журналістські кадри, реалізовувати оптимальну для цього середовища модель професійної підготовки. У цьому контексті професійна підготовка майбутніх журналістів має спрямовуватися, насамперед, на формування морально-етичних засад професійної діяльності в умовах відкритого демократичного суспільства. Унаслідок цього зазнає суттєвих змін освітній процес у закладах вищої освіти, що потребує застосування нових форм методів та прийомів навчання майбутніх журналістів з урахуванням історико-педагогічного досвіду.

Актуальність обраного напрямку дослідження підтверджують численні праці вітчизняних та зарубіжних учених. Провідні проблеми розвитку системи вищої професійної освіти стали предметом дослідження Ю. Алексєєва, В. Андрущенка, О. Антонової, С. Власюка, Б. Гершунського, Л. Губерського, А. Гуржія, І. Зязюна, В. Кременя, В. Лугового, С. Максименка, Я. Нейматова, Н. Ничкало, В. Різуна, П. Сауха, В. Яковця та ін.

Питанням формування професійної компетентності майбутніх фахівців у системі освіти приділяли увагу О. Дубасенюк, М. Головань, А. Кочубей, О. Маркова, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський. Теоретичним і практичним аспектам розвитку журналістики присвятили праці

вітчизняні й зарубіжні дослідники О. Бочковський, В. Здоровега, Є. Корнілов, О. Мелешенко, І. Михайлин, В. Михайлюта, М. Нечиталюк, М. Романюк, Н. Сидоренко, І. Срібняк. Наукові аспекти формування професійної етики журналіста розглянуто в дослідженнях В. Іванова, О. Кузнецової, Г. Лазутиної, Т. Приступенко, В. Теплюка. Проблему професійної підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти вивчали Т. Вовк, В. Лизанчук, Б. Потятиник, Є. Прохоров, Л. Світич, М. Тимошик, В. Учонова та ін. Загальні проблеми професійної майстерності журналістів, особливостей журналістської діяльності були предметом досліджень Н. Ващенко, В. Ворошилова, О. Дорошук, Я. Засурського, В. Здоровеги, М. Житарюка, В. Демченко, Ю. Романюка; професійно-творчого розвитку журналістів – Н. Вернигори, М. Дяченко, Н. Лосєвої, М. Присяжного, Є. Проніної, Є. Прохорова, О. Смірнкової, О. Тертичного, А. Шевченка, В. Шкляра.

Проте аналіз наукових та нормативних джерел, вивчення дисертаційних робіт та архівних документів, з'ясування й оцінювання реального стану професійної підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти України у визначених хронологічних межах свідчить, що окреслена проблема не була предметом окремого дослідження, а отже вимагає її системного розгляду з метою врахування історико-педагогічного досвіду в сучасних умовах. Актуальність проблеми, її наукове і практичне значення підтверджується також низкою виявлених суперечностей між:

- об'єктивною потребою суспільства у кваліфікованих журналістських кадрах, які володіють сучасними знаннями й уміннями, та недостатнім відображенням у структурі, змісті і формах підготовки трансформації вимог до професії журналіста та його діяльності в сучасному інформаційному просторі;

- необхідністю вдосконалення системи професійної підготовки журналістів в Україні відповідно до соціального замовлення та станом розроблення належних теоретичних й організаційно-педагогічних засад такої підготовки у ВНЗ з урахуванням попереднього досвіду;

- реформуванням системи вищої професійної освіти, викликаним соціокультурними змінами суспільства, й повільним оновленням професійних стандартів, освітніх програм, навчальних планів підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти України.

Зазначені суперечності, актуальність і недостатній рівень теоретичної розробки та практичної реалізації означеної проблеми зумовили вибір теми дослідження: **«Професійна підготовка майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України (друга половина XX – початок XXI століття)».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в межах комплексної теми кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка фахівців в умовах ступеневої освіти» (Державний реєстраційний

номер 0110U002274). Тему дослідження затверджено Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 27.02. 2015 р.) і погоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 5 від 23.06. 2015 р.).

Мета дослідження – охарактеризувати змістові й організаційні основи професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття й окреслити перспективні шляхи реалізації професійної підготовки майбутніх журналістів з врахуванням історико-педагогічного досвіду у визначеному напрямі.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1) проаналізувати стан вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України, висвітлити питання історіографії дослідження;

2) визначити основні періоди професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України другої половини ХХ – початку ХХІ століття та провідні тенденції досліджуваного процесу;

3) охарактеризувати вимоги, структуру, зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України другої половини ХХ – початку ХХІ століття;

4) обґрунтувати актуальні проблеми підготовки журналістських кадрів на сучасному етапі реформування вищої освіти та перспективні шляхи використання історико-педагогічного досвіду у визначеному напрямі.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка журналістів в Україні.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття).

У ході дослідження використано комплекс **методів**, а саме *теоретичні*: аналіз педагогічних, психологічних і філософських джерел, нормативних і програмних документів, архівних матеріалів, дисертаційних робіт для окреслення теоретичних аспектів означеної проблеми та визначення понятійно-категоріального апарату дослідження; синтез, індукція та дедукція для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між розглянутими історико-педагогічними процесами у системі професійної підготовки майбутніх журналістів в Україні, переходу від характеристики поодиноких фактів до загальних положень; конкретизація, порівняння, систематизація й узагальнення теоретичного матеріалу, за допомогою яких проаналізовано стан досліджуваного феномена у зв'язку з певними умовами його існування та історичного розвитку, обґрунтовано доцільність і важливість створення цілісної системи професійної підготовки журналістських кадрів у ВНЗ України; хронологічний метод, який сприяв розгляду теми дослідження в умовах динамічно-історичних змін та просторово-часовій узгодженості; *емпіричні*:

анкетування, бесіда, безпосереднє та опосередковане спостереження для вивчення тенденцій та обґрунтування перспективних шляхів професійної підготовки журналістських кадрів в умовах розробки й реалізації стратегії реформування вищої освіти на початку XXI століття.

Хронологічні межі дослідження. Об'єктивність *нижньої межі* обґрунтовано докорінними суспільно-політичними та соціально-економічними процесами, пов'язаними з переходом від тоталітарної сталінської системи до реформаційної діяльності в політиці та зміною керівного апарату СРСР. Визначальним у цьому контексті стало відкриття в Україні факультетів журналістики спочатку в Харківському університеті, а потім у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка та відділення журналістики у Львівському ордена Леніна державному університеті імені Івана Франка (1953 р.). *Верхня межа* зумовлена розвитком суспільно-політичних подій в Україні, започаткованих в 90-х роках XX століття – на початку XXI століття, які призвели до утворення Української незалежної держави та формування демократичного суспільства, до сьогодення, коли розвиток мультимедійних технологій, зміна соціальної значущості і суспільної ролі журналістики як соціального інституту викликали необхідність підвищення кваліфікаційних вимог, пошуку й зміни структури, змісту, форм і методів підготовки журналістських кадрів. Зазначене вище знайшло відображення в Наказі Міністерства освіти і науки від 06.11.2015 р. № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266».

Джерельну базу дослідження становлять: законодавчі та нормативно-правові акти (закони, постанови, розпорядження, накази, статuti, положення, правила, інструкції), що регулюють професійну підготовку журналістських кадрів в Україні; архівні матеріали: Державний архів Львівської області: ф. р-119, оп. 11: од. збер. 50, арк. 105; од. збер. 71, арк. 8; од. збер. 65, арк. 82; спр. 184, арк. 42; спр. 185, арк. 47; спр. 186, арк. 109; од. збер. 66, арк. 55; оп. 15: од. збер. 7, арк. 6; од. збер. 52, арк. 52; од. збер. 22, арк. 41; од. збер. 17, арк. 14; од. збер. 13, арк. 24; од. збер. 45, арк. 8; оп. 15, од. збер. 44, арк. 12; оп. 115, од. збер. 45, арк. 8; статистичні збірники, монографії, дисертації, автореферати, збірники наукових праць, наукові записки, вісники, хрестоматії, які вміщують інформацію щодо методології, теорії та історії професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ другої половини XX – початку XXI століття; дидактичні джерела (підручники, навчальні посібники, освітні програми, плани, конспекти та курси лекцій), довідники, словники, в яких висвітлюються організаційні й методичні засади навчальної діяльності з підготовки журналістів; матеріали вітчизняної і зарубіжної науково-педагогічної періодики: «Педагогіка», «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні

технології», «Нова педагогічна думка», «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Імідж сучасного педагога», «Вища освіта України», «Вища школа», «Наука і освіта», «Горизонти освіти», «Освіта України», «Соціологія: теорія, методи, маркетинг», «Соціальна психологія», «Молодь і ринок»; Інтернет-ресурси Кабінету міністрів України та Міністерства освіти і науки України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* системно досліджено проблему професійної підготовки майбутніх журналістів в Україні в умовах історичних та освітніх змін як цілісного, динамічного процесу в системі вищої освіти; запропоновано авторську періодизацію професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ України; охарактеризовано вимоги, структуру, зміст та організацію професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ України в досліджуваний період; на основі теоретичного та історико-педагогічного аналізу визначено періоди розвитку професійної підготовки майбутніх журналістів у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття та виявлено провідні тенденції, характерні кожному з них; розкрито перспективні шляхи реалізації професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ в контексті нової стратегії розвитку вищої освіти України;

удосконалено знання про зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх журналістів, вимоги до відповідної професійної діяльності;

подальшого розвитку набули положення щодо функціонування системи професійної підготовки майбутніх журналістів в Україні, які поглиблюють розуміння сутності професії журналіста, його ролі в сучасному динамічному суспільстві й очікування соціуму щодо результатів діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані при розробленні освітніх програм та навчальних планів підготовки фахівців за спеціальністю «Журналістика» на різних рівнях; у процесі викладання начальних дисциплін з професійної підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти України та в системі підвищення кваліфікації журналістських кадрів. Отримані в дослідженні теоретичні результати та практичні висновки можуть стати основою для структуризації змісту, обсягу та сутнісного наповнення освітньої й фахової підготовки журналістів (бакалаврів, магістрів) відповідно до державних стандартів вищої освіти, вдосконалення форм і методів навчальної діяльності в умовах трансформації системи вищої освіти в Україні на початку ХХІ століття з урахуванням відповідного історико-педагогічного досвіду.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: ІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання освіти та науки» (Харків, 2015, очна), ІІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці»

(Київ, 2015, очна), X Міжнародній науково-практичній конференції «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2015, очна); *всеукраїнських*: «Наукові підходи в управлінні навчальними закладами» (Житомир, 2015, очна), «Теоретико-методичні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів» (Житомир, 2016, очна), «Інноваційний менеджмент у закладах освіти» (Житомир, 2017, очна); науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка (2015-2018).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 12 публікаціях, з яких: 2 статті в іноземному виданні, 1 стаття іноземною мовою; 6 статей у фахових виданнях; 4 статті у збірниках науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 225 сторінок, основний текст викладений на 182 сторінках. Дисертація містить 5 таблиць, 3 рисунка та 7 додатків. Список використаних джерел включає 262 найменувань, з них 7 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, розкрито наукову новизну та практичне значення, представлено хронологічні межі дослідження та його джерельну базу, подано відомості про апробацію, структуру дисертаційної роботи.

У **першому розділі** – «Проблема професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України в педагогічній теорії та практиці» – представлено результати теоретичного аналізу окресленої проблеми, проаналізовано історіографію та джерела дослідження, охарактеризовано основні періоди підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України та провідні тенденції.

У результаті теоретичного аналізу досліджуваної проблеми обґрунтовано доцільність її розгляду на трьох основних рівнях, а саме: філософському, загальнонауковому та конкретнонауковому. Зазначено, що *філософська методологія* забезпечила світоглядну інтерпретацію результатів наукової діяльності, форм і методів наукового мислення у відображенні цілісності картини світу, яка ґрунтується на принципах *діалектики* (відображає взаємозумовлений і водночас суперечливий розвиток історико-педагогічних процесів), *детермінізму* (об'єктивної зумовленості змісту, форм, методів підготовки майбутніх журналістів суспільно-економічними та політичними контекстами епохи).

У межах загальнонаукової методології дослідження здійснено вибір та реалізацію основних загальнонаукових підходів до системної характеристики досліджуваного явища, а також критичний аналіз та інтерпретацію матеріалу на

основі реалізації методологічних *принципів*, які забезпечують системну спрямованість наукового дослідження і практичного пізнання об'єкта, а саме: цілісності, пріоритетності, ієрархічності, структурності, самоорганізації, взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, єдності теорії і практики, системності, розвитку, об'єктивності, декомпозиції, абстрагування.

До провідних підходів дослідження віднесено: *цивілізаційний*, що дозволяє розглянути досліджуваний процес у площині ідеологічних, політичних, економічних, соціально-культурних передумов та у взаємозв'язку із загальним розвитком суспільства; *історіографічний*, що передбачає послідовний аналіз історико-педагогічних джерел з урахуванням теоретико-концептуальних змін у професійній підготовці майбутніх журналістів у закладах вищої освіти на різних етапах становлення та розвитку; *системний*, що вимагає розгляду єдності закономірно розташованих і взаємопов'язаних компонентів підготовки журналістів в окреслений хронологічний період із урахуванням основних ознак, системоутворюючих зв'язків; *інформаційний*, спрямований на цілісне уявлення про сучасний світ як складну глобальну багаторівневу інформаційну систему, яка є предметом діяльності майбутнього журналіста; *діяльнісний*, основою якого є категорія предметної діяльності людини (групи людей, соціуму в цілому) як одного з основних чинників становлення людини як особистості і професіонала; *аксіологічний*, у межах якого визначається високий ступінь відповідальності мас-медіа за долю країни на всіх етапах її становлення та кожного журналіста за правдивість, коректність, моральність інформації, яку він продукує.

Конкретно наукова (або частково наукова) методологія дослідження зумовила використання групи методів, а саме *історико-порівняльного, історико-хронологічного, історико-генетичного*.

Окреслено значущість історіографії дослідження, що забезпечило вирішення його конкретних завдань, зокрема, щодо побудови джерельної бази, класифікації використаних джерел. Джерельну базу як необхідну умову аналізу наукових джерел об'єднано в межах історіографічного підходу в чотири основні групи: *наукові джерела* (монографії, статті, дисертації, автореферати, матеріали конференцій); *дидактичні матеріали* (підручники, навчальні посібники, довідники, освітні (навчальні) програми і плани); *нормативні документи* (закони, накази, укази, розпорядження, постанови, статuti ВНЗ, звіти, статистичні дані); *архівні джерела*. Здійснено їх аналіз та окреслено значущість для проведеного дослідження.

Запропоновано авторську *періодизацію* професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України та виокремлено характерні *тенденції*. Зазначено, що *I період* – зародження та становлення системи професійної підготовки майбутніх журналістів в Україні в умовах десталінізації та часткової демократизації радянського суспільства (II половина 50-х – 60-ті рр. XX ст.) – характеризувався *тенденціями*: до послаблення ідеологічного

тиску на систему підготовки літературних співробітників у нових умовах трансформації авторитарної ідеології в часи «потепління», що суттєво вплинуло на відкриття відділень і факультетів журналістики та появу нових кафедр за різними напрямками спеціалізації у галузі журналістики: міжнародна журналістика, журналіст-репортер, редактор, літературний редактор; до *урізноманітнення* змісту підготовки шляхом використання в навчальному процесі результатів досліджень вітчизняних науковців з теорії та історії журналістики та наукових розвідок, присвячених окремим тематичним аспектам журналістикознавства.

Доведено, що *II період* – створення та функціонування розгалуженої системи професійної підготовки майбутніх журналістів в Україні в умовах функціонування суспільних інститутів радянської доби (70-ті – 80-ті рр. XX ст.) – визначався *тенденціями*: до *уніфікації* навчальних планів і програм з підготовки журналістів, які були єдиними для всієї території Радянського Союзу за рідким виключенням щодо спеціальних програм підготовки у вищих навчальних закладах радянських республік, де робився акцент на вивченні літератури та культури тієї чи іншої республіки або країни; до *централізації* органів управління ВНЗ союзних республік, включаючи Україну; до *розширення* реалізації додаткових програм підготовки чи спецкурсів, що регулювалось системою вищої освіти УРСР.

До характерних тенденцій *III періоду* – зміни та перетворення у системі професійної підготовки майбутніх журналістів в умовах незалежної Української держави (90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.) – віднесено наступні: до *прискорення* темпів розвитку суспільства і, як наслідок, усвідомлення необхідності поліпшення підготовки фахівців-журналістів до продуктивної професійної діяльності в соціумі; *переходу* до інформаційного суспільства, значне розширення масштабів міжкультурної та соціальної взаємодії та актуалізації вимог чесності, виваженості, толерантності у журналістській діяльності; до *загострення* глобальних цивілізаційних проблем, що вимагає формування у майбутніх журналістів планетарного мислення та особливої відповідальності, пов'язаної з пошуком і ретрансляцією актуальної соціальної й політичної інформації, здійснення наукового прогнозування загальних напрямів розвитку вищої журналістської освіти як важливої складової суспільної сфери з їх наступною проекцією на стандарти професійної підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти.

Зроблено висновок про необхідність реалізації компетентнісного підходу в сучасних умовах підготовки майбутніх журналістів, що має знайти адекватне відображення в навчальних планах і програмах, забезпечуватися участю в наукових дослідженнях, здійсненням ефективної професійної діяльності у сфері журналістики тощо.

У другому розділі – «Змістові та організаційні характеристики професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України (друга половина XX –початок XXI століття) – здійснено аналіз вимог до професійної підготовки майбутніх журналістів в окреслений хронологічний період, охарактеризовано її структуру і зміст у вищих навчальних закладах України, представлено історико-педагогічний аналіз основних форм та методів досліджуваної підготовки.

У результаті аналізу досліджуваної проблеми, вивчення архівних джерел та в межах виокремлених наукових підходів, вимоги до професійної підготовки майбутніх журналістів розглянуто в трьох теоретичних площинах: як *власне систему* взаємопов'язаних правил і принципів, що передбачає декомпозицію об'єкта дослідження на складові; у контексті освітньої *діяльності*, що залежить від сфери надання послуг для здобувачів вищої освіти, професійної підготовки майбутніх журналістів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів; у межах *процесу* реалізації сукупності форм та методів професійної підготовки журналіста, що, загалом, вимагає відповідності нормативним документам та суспільним запитам.

На основі вивчення та аналізу нормативних документів (*50-ті – 60-ті роки XX ст.*). охарактеризовано процес створення мережі відповідних вищих навчальних закладів, основні вимоги до професійної підготовки майбутніх журналістів. Зазначено, що в умовах жорсткої централізації влади чітко відстежувався кількісний та якісний склад абітурієнтів, а також забезпечувалася ідеологічна спрямованість навчального процесу (Постанова Ради Міністрів СРСР і ЦК КПРС від 30 серпня 1954 року «Про поліпшення підготовки, розподілу і використання спеціалістів з вищою та середньою спеціальною освітою»). Випускник вищого навчального закладу того часу мав ґрунтовно засвоїти теорію марксизму-ленінізму, історичний досвід КПРС, а також бути активним провідником політики партії у майбутній професійній діяльності.

З'ясовано, що підготовка журналістів регламентувалася положеннями та наказами Міністерства вищої освіти та Міністерства культури. Так, згідно положення «Про екзаменаційні комісії при прийомі вступних іспитів у ВНЗ № 993 від 4 червня 1953 року» визначалися вимоги до діяльності екзаменаційної комісії, її керівника, екзаменаторів та студентів. Відповідно до положення до обов'язкових іспитів були віднесені російська мова та література, а також творчий конкурс.

На законодавчому рівні затверджувалася і зміна структури чи нововведення у вищих навчальних закладах. На партійні організації було покладено обов'язки надавати колективам ВНЗ конкретну допомогу щодо добору науково-педагогічних кадрів, комплектування складу студентів з числа кращих працівників виробництва, удосконалення навчальних планів і програм відповідно до досягнень вітчизняної та зарубіжної науки, організації виробничої практики студентів, ширшому залученню їх до активної участі в

науково-дослідній роботі. Архівні документи засвідчують, що йшлося, по суті, про перше державне замовлення, яке, наприклад, у Львівському ордені Леніна державному університеті імені Івана Франка було здійснено в 1953 році з ініціюванням створення факультету журналістики.

Навчальні плани підготовки майбутніх літературних співробітників та філологів (працівників періодичних та інших видань) у 50-60-і роки розроблялися в рамках затвердження, так званих, «п'ятирічок», соціально економічна політика яких ґрунтувалася на твердженні про швидкий розвиток економіки Радянського Союзу. Їх змістове наповнення відображало провідні загальносоюзні ідеї, визначені централізовано в загальнонаціональному масштабі спеціально створеним державним органом (Держплан СРСР) під керівництвом КПРС та його очільників. Уперше програма підготовки журналістів в Україні була впроваджена в рамках п'ятої п'ятирічки (1951–1955 рр.). Підготовка навчальних планів та програм, єдиних для всієї території Радянського Союзу, здійснювалася Головним управлінням університетів СРСР, передбачала однакові для всіх навчальних закладів дисципліни з чітким окресленням їх обсягу та змістового наповнення. До провідних дисциплін того часу було віднесено: «Основи марксизму-ленінізму», «Діалектичний та історичний матеріалізм», «Історія СРСР», «Історія більшовицької преси», «Історія філософії», «Всесвітня історія» та ін. Їх зміст характеризувався виключно політичним замовленням, орієнтацією на виховання ідеологічного працівника. Філологічне спрямування підготовки забезпечувалося викладанням таких дисциплін, як: «Введення в мовознавство», «Історія російської літератури», «Зарубіжна література», «Сучасна російська мова», «Російський фольклор». Підготовка майбутніх журналістів передбачала також можливість відвідування таких окремих години факультативних курсів, як: «Психологія», «Латинська мова», «Логіка», «Фотосправа», «Іноземна мова», «Стенографія та машинопис», що мало забезпечити освітні запити майбутніх журналістських кадрів щодо загального культурного розвитку та набуття необхідних професійних навичок.

Зазначено, що до найбільш вагомих досягнень у сфері підготовки майбутніх журналістів у 70-ті – 80-ті роки ХХ століття можна віднести створення паспорту спеціальності у 1970 році, який діяв на всій території СРСР. Обґрунтовано висновок, що започаткування нових напрямів підготовки журналістів було зумовлено появою та поширенням нових видів засобів інформації, функціонування яких мали забезпечувати представники таких професій, як журналіст радіо та телебачення, редактор радіо та телебачення, літературний робітник обласної та районної газети.

З'ясовано, що в межах статистичних звітів простежуються вимоги до абітурієнтів за критеріями національної, класової та гендерної приналежності. Зміст та структура підготовки журналістських кадрів у цей період не зазнала

суттєвих трансформацій. Проте більша увага надавалася теорії журналістської діяльності; практично у два рази збільшилася кількість годин для проведення виробничої практики. Характерною рисою цих років стало звернення до наукових розвідок громадянської та літературної спадщини українських діячів, зокрема І. Франка, П. Дорошенка та ін. Більшість тодішніх вихованців журфаків згодом стали активними провідниками перебудови й національного відродження, незважаючи на жорсткі ідеологічні умови їх професійної підготовки.

На сучасному етапі реалізація мети професійної підготовки журналістських кадрів базується на врахуванні стандартів вищої освіти як нормативної складової, що встановлює загальні принципи діяльності закладів вищої освіти для успішного розв'язання освітніх завдань.

Зазначено, що в сучасній Україні підготовку майбутніх журналістів здійснює 39 освітніх закладів різних рівнів акредитації (у порівнянні: у США – 450 університетів; у Німеччині – 40, у Данії – 3, Нідерландах – 1, Австралії – 15) та 1004 відокремлених структурних підрозділи (з них 732 державних та 272 приватних), що пояснюється популярністю професії, кон'юктурою ринку праці та безсистемним, невмотивованим створенням великої кількості відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти всіх форм власності та підпорядкування.

Доведено, що цілісне формування системи вимог до професійної підготовки майбутніх журналістів відбувалося на тлі: формування її змісту у конкретний історичний період з урахуванням цілі, соціального замовлення, окреслення актуальної системи теоретичних знань, умінь та навичок, а також професійних, світоглядних, моральних і громадянських якостей, що мали бути сформовані в процесі навчання у ВНЗ; визначення структури, змісту й обсягу навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує студенту можливість здобуття вищої освіти та досягнення певної кваліфікації для здійснення професійної діяльності у сфері журналістики (для кожного періоду розвитку суспільства властиві свої характеристики та особливості); визначення термінів навчання за денною (очною) формою, необхідних для засвоєння студентами нормативної та вибіркової складових змісту навчання.

У ході дослідження з'ясовано про відсутність єдиних галузевих стандартів, що мають визначати змістове наповнення освітніх програм, а основою їх побудови стандартів у сфері журналістики мають слугувати принципи: *цілеспрямованості, прогностичності, діагностичності*.

Характеристика змісту та структури підготовки майбутніх журналістських кадрів упродовж досліджуваного періоду засвідчує про їх значні зміни відповідно до суспільних, політичних та ідеологічних вимог.

У результаті історико-педагогічного аналізу простежено трансформацію змісту, форм, методів професійної підготовки журналістів в Україні у досліджуваний період. Зазначено, що у 50-ті – 60-ті рр. XX ст. формування

системи форм та методів підготовки майбутніх літературних працівників та філологів здійснювалося в контексті становлення журналістської освіти, чітко регламентувалася нормативними документами та суворим контролем адміністрації. В процесі викладання обов'язкових дисциплін викладачами університетів України використовувалися такі форми підготовки журналістів: лекції, семінари, практичні завдання, навчально-виробнича практика, факультативні заняття. Основними формами контролю були семестрові іспити та заліки, курсові роботи, дипломна робота.

У формах і методах підготовки майбутніх журналістських кадрів у 70-ті – 80-ті рр. XX ст. спостерігається використання традиційних для попереднього періоду форм та методів з деяким збільшенням кількості годин на факультативні заняття, проведення яких забезпечувало спеціалізації: радіожурналіст, працівник телебачення, літературний співробітник. Важливою формою підготовки майбутніх журналістів визначалося стажування як логічне продовження навчально-виробничої практики, що мало індивідуалізований характер реалізації засвоєних знань та вдосконалення професійно орієнтованих навичок.

90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст. (по 2015 р.) характеризуються вдосконаленням системи форм та методів підготовки майбутніх журналістів, що визначається, зокрема, необхідністю дотримання «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161. Традиційні форми та методи професійної підготовки майбутніх журналістів доповнюються нетрадиційними (спектаклі, ігри, екскурсії, віртуальні подорожі, літературні салони, брифінги, квести, форуми, прес-конференції, відео-лекції, відео-конференції, оксфордські дебати тощо) та активними методами навчання (ділові та рольові ігри, проектування, тренінг, кейс-метод тощо).

Зазначено, що в умовах реалізації державної політики у сфері освіти адаптація Національної рамки кваліфікацій до Європейської системи кваліфікацій вимагає запровадження нових підходів до рівня знань, умінь, навичок, особистісних і професійних компетенцій випускників закладів вищої освіти, що, в свою чергу, потребує радикальної реорганізації освітнього процесу, впровадження інтерактивних форм і методів професійного навчання майбутніх журналістів.

У **третьому розділі** – «Перспективні шляхи професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України» – проаналізовано актуальні проблеми досліджуваного процесу в контексті політичних, економічних, соціальних трансформацій; визначено потенціал використання історико-педагогічного досвіду для підготовки журналістів на сучасному етапі.

У результаті проведеного дослідження доведено, що підґрунтя багатьох актуальних проблем функціонування системи підготовки журналістів на

теренах нашої держави закладено в минулі періоди, що надає науковцям і практикам можливість враховувати шляхи їх вирішення. Йдеться, насамперед, про світоглядні трансформації щодо визначення мети та сутнісного наповнення досліджуваного процесу. Важливим також є *реформування та забезпечення інноваційного становлення* сучасної системи вищої освіти загалом та журналістської зокрема в умовах динамічного розвитку інформаційного простору та зростання впливу різноманітних мас-медіа на долі країн. Зазначене вимагає спрямування всього освітнього процесу на формування загальнолюдських та національних цінностей, особистісних якостей, насамперед, відповідальності журналіста за поглиблення суспільної агресії, відсутність толерантності, розпалювання національної, мовної, регіональної, конфесійної нетерпимості тощо. Вироблення етичного кодексу журналістів в умовах гібридної війни видається нагальним і необхідним, як і підписання відповідного меморандуму на рівні всіх мас-медіа та їх власників, а також відповідних закладів вищої освіти. У зазначеному контексті особливої уваги заслуговує виховна складова професійної підготовки майбутніх журналістів.

До актуальних проблем сьогодення віднесено і необхідність створення спеціальних навчальних закладів нового типу – корпоративних та дослідницьких університетів, а також удосконалення організації дослідницької (наукової, проектної) роботи студентів.

Аналіз історико-педагогічного досвіду підготовки журналістських кадрів на теренах України у досліджуваній період дозволив більш чітко окреслити такі актуальні для сьогодення проблеми, як приведення системи вищої освіти загалом та підготовки майбутнього журналіста зокрема до відповідності національним (з урахуванням історико-педагогічного досвіду) та міжнародним освітнім і професійними стандартам в контексті концептуальних вимог Болонського процесу. Певного усталення вимагають такі аспекти, як структура навчального року, назви та змістове наповнення дисциплін, чітке визначення інваріантної складової навчальних планів, узгодження вимог кредитно-модульної системи оцінки знань, збільшення годин на навчально-виробничу практику, посилення філологічної складової професійної підготовки, формування професійної культури майбутнього журналіста тощо. Зазначене вимагає вдосконалення структурної та змістової складових підготовки майбутніх журналістів шляхом їх *фундаменталізації та гуманізації*, а також стандартизації вищої освіти журналістів.

Доведено, що трансформація журналістської освіти в контексті загальних реформаційних процесів передбачає врахування впливу інформаційного суспільства на професійну діяльність журналістів і вимагає посилення зв'язку закладів вищої та середньої освіти для виявлення обдарованих дітей, здійснення профорієнтаційної роботи, урізноманітнення комунікацій,

запровадження нестандартних форм спілкування з майбутніми абітурієнтами у «Школах майбутнього журналіста», «Майстер-класах юного медійника» тощо.

Визначено перспективні шляхи використання історико-педагогічного досвіду професійної підготовки журналістів. Окреслено його значущість для реалізації демократичних та гуманістичних принципів визначення пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти, включаючи журналістську, що на сучасному етапі передбачає: гуманізацію змісту, форм, методів професійної підготовки в системі національних і загальнолюдських цінностей; створення для громадян рівних можливостей для здобуття вищої освіти; підвищення її якості шляхом запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, формування в системі професійної підготовки нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів; підвищення соціального статусу і професіоналізму викладачів та майбутніх фахівців зазначеної сфери, посилення їх державної і суспільної підтримки; розвиток вітчизняної вищої освіти як відкритої державно-суспільної системи, її інтеграцію до європейського та світового освітніх просторів.

Доведено про необхідність урахування історико-педагогічного досвіду функціонування системи підготовки журналістів у визначений хронологічний період, що яскраво відображає, як глибину соціально-політичних зрушень (50-60, 70-80-і роки), так і потребу в модернізації на початку XXI століття. Зазначено, що здійснення нового етапу конструктивних реформ у системі підготовки журналістів передбачає врахування такого феномена в умовах кардинальної зміни суспільно-політичного ладу й ідеологічного спрямування мети, завдань професійної діяльності майбутнього фахівця визначеного профілю, загалом місії журналістики.

ВИСНОВКИ

1. У результаті теоретичного аналізу стану проблеми підготовки журналістів в Україні у зазначений хронологічний період з'ясовано про доцільність її розгляду на трьох основних рівнях, а саме: *філософському* (для забезпечення світоглядної інтерпретації результатів наукового пошуку), *загально науковому* (з метою обрання провідних наукових підходів – цивілізаційного, історіографічного, системного, діяльнісного, інформаційного, аксіологічного); конкретно науковому (обґрунтовано необхідність використання історико-порівняльного, історико-хронологічного, історико-генетичного методів дослідження).

Окреслено значущість історіографії дослідження, що забезпечило вирішення його конкретних завдань. Джерельну базу як необхідну умову аналізу наукових джерел об'єднано в чотири основні групи: *наукові джерела* (монографії, статті, дисертації, автореферати, матеріали конференцій); *дидактичні матеріали* (підручники, навчальні посібники, довідники, освітні (навчальні) програми і

плани); *нормативні документи* (закони, накази, укази, розпорядження, постанови, статuti, звіти, статистичні дані); *архівні джерела*. Здійснено їх аналіз та окреслено значущість для проведеного дослідження.

2. На основі історико-педагогічного аналізу запропоновано авторську періодизацію професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ України: I період – зародження та становлення системи професійної підготовки майбутніх журналістів у ВНЗ України в умовах деєталінізації та часткової демократизації радянського суспільства (II половина 50-х – 60-ті рр. XX ст.); II період – створення та функціонування розгалуженої системи професійної підготовки майбутніх журналістів в Україні в умовах функціонування суспільних інститутів радянської доби (70-ті – 80-ті рр. XX ст.); III період – зміни та перетворення у системі професійної підготовки майбутніх журналістів в умовах незалежної Української держави (90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.).

Охарактеризовано провідні тенденції, притаманні кожному з них послаблення ідеологічного тиску на систему підготовки літературних співробітників і поява різних напрямів спеціалізації; *урізноманітнення* змісту підготовки; уніфікація навчальних планів і програм, *централізація* управління ВНЗ, *започаткування* додаткових програм та спецкурсів; *розширення* сфери професійної діяльності журналіста на тлі переходу до інформаційного суспільства та *посилення* вимог до підготовки майбутнього фахівця та його особистісних якостей у контексті глобальних цивілізаційних проблем тощо.

3. Проаналізовано *вимоги* до професійної підготовки майбутніх журналістів у визначений хронологічний період, які розглянуто: *як систему* взаємопов'язаних правил і принципів; у межах освітньої *діяльності*; у процесуальному контексті реалізації сукупності форм та методів професійної підготовки журналіста.

Зазначено, що для 50-х – 80-х років XX ст. характерним є започаткування мережі вищих навчальних закладів та дотримання вимог щодо кількісного, якісного (за національною, класовою, гендерною приналежністю та місцем проживання) складу абітурієнтів, а також ідеологічного спрямування підготовки літературних співробітників як активних провідників політики партії. Вимоги до структури ВНЗ, навчальних планів та програм, змісту підготовки журналістських кадрів вищих навчальних закладів визначалися на державному рівні і діяли на всій території Радянського Союзу. На сучасному етапі реалізація мети професійної підготовки журналістських кадрів базується на врахуванні стандартів вищої освіти як нормативної складової, що встановлює загальні принципи діяльності закладів вищої освіти для успішного розв'язання освітніх завдань.

Доведено, що цілісне формування системи вимог до підготовки майбутніх журналістів відбувалося на тлі: формування її змісту в конкретний історичний період з урахуванням цілі, соціального замовлення, окреслення актуальної

системи теоретичних знань, умінь та навичок, а також професійних, світоглядних, моральних і громадянських якостей, що мали бути сформованими в процесі навчання у ВНЗ.

4. У результаті проведеного дослідження охарактеризовано актуальні проблеми функціонування системи підготовки журналістів, до яких віднесено: світоглядні трансформації щодо визначення мети та сутнісного наповнення досліджуваного процесу; реформування та забезпечення інноваційного становлення сучасної системи журналістської освіти в умовах динамічного розвитку інформаційного простору та зростання впливу різноманітних мас-медіа на долі країн; необхідність створення спеціальних навчальних закладів нового типу – корпоративних та дослідницьких університетів, а також удосконалення організації дослідницької (наукової, проектної) роботи студентів; приведення системи підготовки майбутнього журналіста відповідно до національних та міжнародних освітніх і професійних стандартів; удосконалення структурної та змістової складових підготовки майбутніх журналістів шляхом їх фундаменталізації, гуманізації, стандартизації.

5. До перспектив використання історико-педагогічного досвіду підготовки майбутніх журналістів на теренах України віднесено: розгляд її як важливої складової політики держави, інструмента забезпечення фундаментальних прав і свобод людини; встановлення контролю за якістю й ефективністю функціонування та впорядкування кількості закладів вищої освіти, спроможних надавати якісну фахову освіту майбутнім журналістам; узгодження методологічного та науково-методичного забезпечення за європейськими та державними стандартами; підвищення професіоналізму та соціального статусу науково-педагогічних працівників тощо. Окреслено перспективні шляхи реалізації професійної підготовки майбутніх журналістів з урахуванням проаналізованого історико-педагогічного досвіду.

Дослідження не претендує на вичерпне висвітлення досліджуваної проблеми. До подальших напрямів наукового пошуку віднесено: компаративний аналіз підготовки журналістів в Україні та за кордоном; обґрунтування теоретико-методичних засад підготовки сучасних журналістів; формування морально-етичних вимог до професійної діяльності представників журналістської професії тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Рожнова, Г.П., 2016. Тенденції розвитку журналістської освіти в Україні у другій половині XX століття. *“Sivilizasiya” jurnal Baki Avrasiya Universiteti*, № 8, с. 67-71.
2. Roznova, A.P., 2015. “Current issues in modern teaching of journalism in the XX century”, Social Educational Project of Improving Knowledge in Economics.

Journal "L'Association 1901 "SEPIKE". Ausgabe 10, Osthofen, Deutschland, Poitiers, France, Los Angeles, USA, p. 30-32.

3. Рожнова, Г.П., 2015. Психолого-педагогічні і етико-естетичні орієнтири професійного розвитку особистості журналіста за поглядами видатних вітчизняних учених у сфері журналістики і педагогіки. *Витоки педагогічної майстерності*. Зб. наук. праць. Вип. 15, серія «Педагогічні науки». Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка. Полтава, с. 267- 271.

4. Рожнова, Г.П., 2016. Теоретичний та історико-педагогічний аналіз професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, вип. 4 (86), с. 125-13).

5. Рожнова, Г.П., 2017. Організаційно-педагогічне та нормативне забезпечення професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України. *Імідж сучасного педагога*, № 1 (170). На шляху до нової школи, с. 16-20.

6. Рожнова, Г.П., 2015. Впровадження Болонського процесу у журналістській освіті України на початку ХХІ століття. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди»*. Додаток 1 до вип. 36, том I (61): темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Київ: Гносис, с. 292-299.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів в дисертації:

7. Рожнова, Г.П., 2015. Розвиток професійної підготовки журналістів в Україні: роль працівників мас-медіа у діяльності вищих навчальних закладів. Зб. наук. статей III Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні питання освіти та наук (1-11 листопада 2015 р., м. Харків), с. 198-202.

8. Рожнова, Г.П., 2015. Проблеми професійної підготовки конкурентоздатних кваліфікованих журналістських кадрів у вищих навчальних закладах. Зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці» (1 грудня 2015 р., м. Київ). Ін-т підготовки кадрів державної служби зайнятості України, с. 318-321.

9. Рожнова, Г.П., 2015. Роль засобів професійно-спеціалізованих видань України у процесі формування лідерських якостей керівників навчальних закладів. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. «Наукові підходи в управлінні навчальними закладами», (28.04. 2015 р., м. Житомир), с. 376-381.

10. Рожнова, Г.П., 2016. Проблеми та перспективи розвитку сучасного конкурентоспроможного навчального закладу з підготовки журналістів. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. «Теоретико-методичні засади

професійної підготовки керівників навчальних закладів» (29.03. 2016 р., м. Житомир), с. 395-400.

11. Рожнова, Г.П., 2017. Інноваційний характер форм та методів професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. «Інноваційний менеджмент у закладах освіти» (21.03. 2017 р., м. Житомир), с. 132-139.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

12. Рожнова, Г.П., 2015. Дослідження спеціалізованої педагогічної преси України: педагогічно-виховний вплив видань. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди»*. Додаток 1 до вип. 35, том VIII (59): темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Київ: Гносис, с. 263.

АНОТАЦІЇ

Рожнова Г.П. Професійна підготовка майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України (друга половина XX – початок XXI століття). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2019.

У дослідженні цілісно й комплексно розглянуто проблему професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України (друга половина XX – початок XXI століття). Проаналізовано стан вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України, висвітлено питання історіографії дослідження.

Здійснено характеристику основних періодів професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України у другій половині XX – на початку XXI століття, а також запропоновано авторську періодизацію професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України та виокремлено провідні тенденції досліджуваного процесу.

Обґрунтовано вимоги, структуру, зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України другої половини XX – початку XXI століття. Окреслено перспективні шляхи реалізації професійної підготовки майбутніх журналістів з врахуванням історико-педагогічного досвіду у визначеному напрямі.

Ключові слова: майбутні журналісти, професійна підготовка майбутніх журналістів, вимоги до професійної підготовки, історико-педагогічні періоди, тенденції.

Рожнова А.П. Профессиональная подготовка будущих журналистов в высших учебных заведениях Украины (вторая половина XX – начало XXI века). – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко. – Житомир, 2019.

В работе целостно и комплексно рассмотрена проблема профессиональной подготовки будущих журналистов в высших учебных заведениях Украины (вторая половина XX – начало XXI века). Проанализировано состояние изучения проблемы профессиональной подготовки будущих журналистов в вузах Украины, освещены вопросы историографии.

Осуществлена характеристика основных периодов профессиональной подготовки будущих журналистов в высших учебных заведениях Украины во второй половине XX – начале XXI века, а также предложена авторская периодизация, выделены основные тенденции исследуемого процесса (I период – зарождение и становление системы профессиональной подготовки будущих журналистов в вузах Украины в условиях десталинизации и частичной демократизации советского общества (II половина 50-х – 60-е гг. XX в.); II период – создания и функционирования разветвленной системы профессиональной подготовки будущих журналистов в вузах Украины в условиях функционирования общественных институтов советской эпохи (70-е – 80-е гг. XX в.); III период – изменения и преобразования в системе профессиональной подготовки будущих журналистов в вузах в условиях независимого Украинского государства (90-е гг. XX в. – начало XXI в. (до 2015 г.)).

Обоснованы ведущие тенденции, которые характерны для каждого из периодов (*ослабление* идеологического давления на систему подготовки литературных сотрудников и появление различных направлений специализации, *разнообразие* содержания подготовки; унификация учебных планов и программ, *централизация* управления вузов, *заложены начала* дополнительных программ и спецкурсов, *расширение* сферы профессиональной деятельности журналиста на фоне перехода к информационному обществу и, *повышение* требований к подготовке будущего специалиста и его личностных качеств в контексте глобальных цивилизационных проблем.)

Проанализированы требования к профессиональной подготовке будущих журналистов в определенный хронологический период, которые рассмотрены: как система взаимосвязанных правил и принципов; в контексте образовательной деятельности; в рамках процесса реализации совокупности форм и методов профессиональной подготовки журналиста.

К перспективам использования историко-педагогического опыта подготовки будущих журналистов на территории Украины отнесены:

рассмотрение ее как важной составляющей политики государства, инструмента обеспечения фундаментальных прав и свобод человека; установление контроля за качеством и эффективностью функционирования и благоустройством количества высших учебных заведений, способных обеспечивать качественное специальное образование будущим журналистам; согласование методологического и научно-методического обеспечения по европейским и государственным стандартам; повышение профессионализма и социального статуса научно-педагогических работников.

Ключевые слова: будущие журналисты, профессиональная подготовка будущих журналистов, требования к профессиональной подготовке, историко-педагогические периоды, тенденции.

Rozhnova H.P. The professional training of future journalists in higher educational institutions of Ukraine (the second half of XX – the beginning of XXI century). – Qualification scientific work on the rights of manuscript.

Thesis is to obtain scientific degree – Candidate of Pedagogic Science (PHD in Philosophy), specialty 13.00.04 «Theory and methods of professional education». – Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr. – 2019

The problem of professional training of future journalists in higher educational institutions of Ukraine (the second half of XX – the beginning of XXI century) is considered holistically and complexly. The state of the study of the problem of professional training of future journalists in higher educational establishments of Ukraine is analyzed. The issue of historiography of the research is highlighted.

The characteristics of the main periods of the professional training of future journalists in higher educational institutions of Ukraine in the second half of XX – the beginning of XXI century are described. The author's periodization of the training of future journalists in higher educational institutions of Ukraine is proposed and the leading trends of the investigated process are singled out.

The requirements, structure, content, forms and methods of professional training of the future journalists in higher educational institutions of Ukraine in the second half of the 20th – the beginning of the 21st century are substantiated. The prospective ways of realization of the professional training of future journalists with the account of historical and pedagogical experience in a definite direction are outlined.

Key words: future journalists, the professional training of future journalists, the requirements for professional training, the historical and pedagogical periods, trends.